

My Ondrášek rychtář, Prokop Fegal, toho času purkmistr, a Johánek, konšelé, přísežní a měšténé města Nového Plzně, vyznáváme tímto listem obecně přede všemi svědčiece, že poctivý muž Mikuláš Hynkovic, náš spoluměšténín, leže u božie kázni a v těžké nemoci, ačkolivěk jsa nemocen na těle, avšak dobrého rozumu požívaje a při celé paměti jsa, nás k sobě na svědomie přivolav a připrosiv, toto své poslednie rozkázanie učinil takúto měru a také chce, aby po jeho smrti mezi jeho dětmi nižádní svárové ani kteří ústrkové nebyli. Najprve chce, aby všichni jeho dluzi, kterýmiž by spravdivě komu povinen byl a kteréz jest on popsal, napřed z jeho statku byli dlužníkom dáni a zaplatěni, aby to na jeho duši neostalo. Item odkazuje a dává paní Kačce, ženě své, lán dědiny a čtvrt dědiny za Škvrňany vedle Cílkovských dědin se vším osením na těch dědinách i se dnem a k tomu rúcho postelnie, na kterémž Mikuláš Hynkovic léhal, a rúcho chodiecie jejie. Item Hynáčkovi, synu svému, odkazuje a dává ten duom i s městiščem, v kterémž Hynáček sedí. Item Jankovi, synu svému odkazuje a dává duvor svůj v předměstie našeho města, řečený Kozinec s měsčičem a k tomu jemu dává puoldruhú čtvrti dědin u kříže vedle dědin Bartle Pšeničky, se vším osením i se dnem a lúkú v Dudlevcích se dnem a třidceti kop grošuov, když na dlužniciech poručníci dobudú, aby Jankovi k tomu dvoru, k dědinám a k lúce bylo přidáno. Item panně Machně, dceři své, týž Mikuláš Hynkovic odkázal z svého statku dáti sto kop grošuov, když by byla za muž vdána; a ostatek všecko, což mimo toto rozkázanie zuostane, s nábytkem i s jinými věcmi, buď toho mnoho nebo málo, odkázal i odkazuje Mikulášovi, synu svému najmlažšiemu, aby v tom po jeho smrti dědil. Pakli by nynie jmenovaný Mikulášek prve, nežli by k letóm došel, s tohoto světa smrtí sšel, tehdy to všecko, v čemž by on Mikulášek po svém otci měl děditi, a mimo to svrchupsané rozkázanie což jemu zuostalo, má na Hynáčka a na Janka a na pannu Machnu, doněvadž by pannu zuostala a za muž nebyla vdána pravým rozdielem připadnutí. Též ač by panna Machna nejsúcí ještě vdána, smrtí s tohoto světa sešla, tehdy těch sto kop grošuov jie otcem jejie odkázaných a daných, na svrchupsané Hynka, Janka a Mikuláška, ač by živi všichni tři zuostali, pravým rozdielem má připadnutí. Kteréhožto všeho svého rozkázanie, což v tomto listu od nadepsaného Mikuláše Hynkovic rozkázáno a popsáno jest, učinil svého statku a svého syna Mikuláše najmlažšieho mocné poručníky a správce urozeného Hřka z Nebělov, švakra svého, a opatrné Hynáčka a

Janka, syny své, aby všichni tři společně a jednostajně toho jeho rozkázanie spravovali, učinili a vedli, jakož jim toho doufá, ale Hřek, švakr jeho, aby v domu Mikulášovu seděl a hospodářstvie spravoval a Mikuláška vedle sebe choval a jeho k dobrému vedl a dobrým mravóm učil, jakož jemu toho mimo jiné všecky doufá; kterýchžto poručníkuov nižádný člověk přivuzný ani ciezie v tomto poručenstvie nemá hyndrovati ani jim v tom kterak překážeti, ani kterého zamatku činiti, než je při tom zuostaviti, což jim jest svěřil. Toho všeho na svědomie ku prosbě Mikuláše Hynka nadepsaného pečeti naše s naší volí a vědomím k tomuto jsme listu přivěsili, jenž jest dán po božím narozenie čtúc léta tisicieho čtyřstého a třidcátého, tu neděli před svatým Jakubem a Filipem, apoštolov božích.

Z nejst. knihy priv. a závětí f. C. 11.

305.

1430. 5. května.

Kněz Jakub syn Jana řč. Lampas z Nového Plzně ustanoven farářem při kostele sot. Petra v městě Kladrubech.

Emler, Libri confirm. 1421—36. p. 157.

306.

1430. 23. května.

Ondřej Strhla z Přivětic, měšténín plzeňský, činí poslední pořizení o statku svém.

Já Ondřej Strhla z Přivětic, seděním v Novém Plzni, známo činím zjevně přede všemi tímto listem, ktož jej uzřie nebo čtúce uslyšie, že znamenav neustavičnost a netrvalosť světa tohoto, váže i rozmietaje na své mysli smrteľnosť, že vždy umřieti, ale nevěda dne ani hodiny smrti, učiniv potaz sám sebu a s dobrými přátely, kterak bych měl svůj statek, kterýž mi jest na tomto světě pójčen od pána boha, po své smrti zóstaviti k chvále božie a k polechčenie

reigle v městských knihách popsáno. A na to mám dvě dobré vuoli na dvě listech pergamenových. Item k svatému Mauricziemu na stavenie poručil jest 10 hř. Item díel bratra svého vypravil jest i také což jest tetky jeho Barbory, a to jest šíře v městských knihách popsáno. Item k svatému Bernardinu do kuchyně 10 hř., a když by umieral, aby jemu hned žaltář čtli

s velikým konduktem a se 30 mšemi. Item chudým nuzným 10 postavuov sukna. Item 10 hř. vikářóm do bratrstvie na hrad a tu má ležeti. Poručníky toho všeho učinil jest mocně Mikuláše Erlhaupta, kmotra svého, a Hanuška Linka a doufá jim jako dobrým lidem, že nad jeho ženú a dětmi pravě učinie a také mateři staré a že jim radni a pomocni budú v čemž jich potřebovati budú. Actum

tempore Stanislai Škoch, magistri civium, Schonhanus, Wenceslai Krener, Johannis Link, consulum ceterorumque juratorum, sigillatum etc."

Nepublikováno.

LS

MERKY OLOMOUCKÝCH MĚŠŤANŮ V LETECH 1400–1550

Karel Žurek

Velmi osobitou a zároveň nesmírně zajímavou kapitolu měšťanské heraldiky tvoří značky z lomených a křížených čar, někdy v kombinaci s iniciálami, které se nazývají merky. Jejich název vznikl odvozením z podstatného jména „die Hausmarke“, které v německy mluvících zemích tyto značky obecně označuje.

Merky jsou figurami složenými z čistě geometrických tvarů. Je jistě nesmírně obtížné objektivně posoudit všechny vlivy a podněty, které po staletí jejich vývoj formovaly. Významnou roli nepochybně hrála magie a mystika a také lze sotva považovat za náhodu, že některé merky mají velmi blízko k astrologickým znakům i astronomickým symbolům a že organizace kamenických hutí a některých bratrstev vědomě obsahovaly principy, interpretované v minulém století i v odborné literatuře bohužel až příliš romanticky. Je velmi obtížné určit, jak se rozšířilo užití merků v našich zemích, ale jako nejpravděpodobnější se nabízí, že tento zvyk si ze své vlasti přineslo německé měšťanské obyvatelstvo. Především pro Moravu pak nelze opomenout ani výrazný vliv Slezska.

Měšťanské znaky, mezi které tyto značky zařazujeme, se u nás poprvé objevují kolem poloviny 14. století, v době, která měšťanskému stavu přinesla první sociální vzestup. Sílicí ekonomický vliv a s ním související společenská prestiž, snaha získat privilegované postavení ve městě, to vše doprovázel i růst sebevědomí, moci, vážnosti a právního uvědomění měšťanů, kteří kupříkladu cestou koupě venkovského statku cílili do řad nižší šlechty a v souvislosti se svou nobilitací získávali šlechtický znak. Ti, jimž se takový vzestup nezdařil a kteří nebyli bez ambicí, položili alespoň svoji značku-merku na štít a použili dalších doprovodných součástí znaku jako klenotu a přikryvadle, aby i vnějškově připodobnili osobní znak s merkou znakům šlechtickým. Merka tak plnila roli osobního znamení, byla heraldizována.

Ve rané fázi vývoje merky označovaly osobu nebo rod, osobní majetek nebo výrobek. Jedinečná merka byla spojena s konkrétní osobou a přímo zastupovala nositele na pečeti, náhrobcích, portálech či řemeslných výrobcích. Zároveň však mohla označovat vlastníka majetku nebo sloužila jako ochranná známka na zboží. Užití značky bylo motivováno i ryze praktickými potřebami měšťanů.

V 15. století vlastnila převážná část příslušníků měšťanského stavu jednoduché merky, tvořené z lomených a zkřížených čar. Později v 16. století můžeme na značkách sledovat větší podíl písma – osobní znamení tvořila v tomto období vlastní značka kombinovaná s monogramem nositele.

Osobní měšťanská znamení-merky jsou významným, ale doposud neprávem přehlíženým zdrojem historického poznání. Jejich studium a vzájemné srovnávání z hlediska uměleckého, historického ale i časového a teritoriálního, může velkou měrou rozšířit okruh poznatků z oblasti měšťanské heraldiky.

Literatura: Žurek 1992.